

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע נח תשפ"א

מה שאול דוד עושים בפרשת בראשית? (2)

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

התנ"ך מבאר לנו כי נעשו החלטות של בחירה, במהלך ההיסטוריה האנושית. אחת מהן, בחירתו של נח שמופיעה בשתי בחינות בסוף פרשת בראשית ובתחילת פרשתנו. נתרכז במשימה שלקחנו על עצמנו בשבוע שעבר, להבין מתוך פרשת בראשית, מדוע בחירתו של דוד התגברה על בחירתו של שאול? חז"ל התייחסו לספר שמואל כספר אחד, שנכתב בידי שלושה נביאים, ובלשון הגמרא: "שמואל כתב ספרו ושופטים ורות" (בבא בתרא יד, ע"ב – טו, ע"א). ומוסיפה: "דאסקיה (סיימו לכתוב את הספר) גד החוזה ונתן הנביא" (בבא בתרא, שם). מקור דבריהם הוא בפסוק "וְדָבְרִי דְוַיְדִי הַמֶּלֶךְ הָרְאשִׁים וְהָאֲחֵרִים הֵנָּה פְתוּבִים עַל דְבָרֵי שְׁמוּאֵל הָרֹאֶה וְעַל דְבָרֵי גֵד הַחֹזֶה" (דה"א כט, כט). אם כך, נשאלת השאלה: מה פשר חלוקה זו? מה מוגדר כ'דברי דוד הראשונים' ומה כ'דברי דוד האחרונים'?

כדי לענות על השאלה, נביא את דברי הסוגיה במסכת מועד קטן (טז, ע"ב): "זוטרא בר טוביה הוה קפסיק סידרא (מסדר פרשיות של פסוקים. רש"י) קמיה דרב יהודה, כי מטא להאי פסוקא 'וְאֵלֶּה דְבָרֵי דָּוִד הָאֲחֵרִים נֶאֱמַר דָּוִד בֶּן יִשָׁי וְנָאֵם הַגִּבּוֹר הַקָּמַן עַל מִשְׁיַח אֱלֹהֵי יִצְחָק וְנִעַם זְמֵרוֹת יִשְׂרָאֵל' (שמו"ב כג, א) אמר ליה (שאל זוטרא את רבו): אחרונים - מכלל דאיכא ראשונים (אם יש אחרונים, יש גם ראשונים), ראשונים מאי נינהו? (ראשונים, מה הם? שהרי אין מקור בתנ"ך המזכיר את דברי דוד הראשונים); שתיק ולא אמר ליה ולא מידי (שתק רב יהודה ולא ענה על שאלתו של זוטרא). הדר אמר ליה: אחרונים - מכלל דאיכא ראשונים, ראשונים מאי היא? (חזר ושאל זוטרא את השאלה); אמר ליה (רב יהודה): מאי דעתך, דלא ידע פירושא דהאי קרא - לאו גברא רבא הוא? (רב יהודה גער בזוטרא על כך שהוא חזר ושאל את שאלתו); ידע (זוטרא) דנקט מילתא בדעתיה, נהג נזיפותא בנפשיה חד יומא (הבין זוטרא שהתנהג שלא כראוי, וכתשובה נהג עצמו כמנוה למשך יום אחד)". הגמרא ממשיכה ומבררת: "ודאתן עלה (כיוון שאנו עוסקים בסוגיה זו של בירור המושגים "דברי דוד הראשונים והאחרונים"), מיהא אחרונים - מכלל דאיכא ראשונים (והלא לא מצינו שאמר דוד "דבריי" אלא במקרא זה, ד"דבריי" לשון נבואה. המיוחס לרש"י-תלמידו), ראשונים מאי היא? "וידבר דוד לה' את דברי השירה הזאת ביום הציל ה' אתו מכף כל אויביו ומכף שאול" (שמו"ב כב, א). אמר לו הקדוש ברוך הוא לדוד: דוד, שירה אתה אומר על מפלתו של שאול? אלמלי אתה שאול (שנולדת במזלו). המיוחס לרש"י) והוא דוד (שנולד במזל שלך. המיוחס לרש"י), איבדתי כמה דוד מפניו (שהוא צדיק ממך. רש"י). היינו דכתיב: 'שגיון (שגגה. המיוחס לרש"י) לדוד אשר שר לה' על דברי כוש בן ימיני' (תהלים ז, א). וכי כוש שמו? והלא שאול שמו! אלא: מה כושי משונה בעורו - אף שאול משונה במעשיו (צדיק גמור. המיוחס לרש"י)).

מגמרא זו ברור, שהבנת הביטוי "דברי דוד הראשונים והאחרונים", מחייבת בירור והבנה בעניינים עמוקים, שרב יהודה לא רצה לפרטם באותו שלב, ומשום כך הותיר את שאלת זוטרא ללא מענה. הסוגיה רומזת שההבנה הנדרשת קשורה לשאלת החלפת שאול בדוד, וכמו כן, ברור מדברי הגמרא ועוד יותר מהפירוש המיוחס לרש"י כי לשאול יש מעלות שאין לדוד; שאול צדיק מדוד, ורק הוא, שאול, צדיק גמור. שאלת "שואל באחת - ועלתה לו, דוד בשתיים - ולא עלתה לו" (יומא כב, ע"ב) (כלומר: שהרי שאול נכשל רק בעבירה אחת, ועלתה לו, נענש על כך במיתה ובאבדן מלכותו. ואילו דוד נכשל בשתיים - ולא עלתה לו, לא הפסיד את מלכותו), עולה כאן במלוא חריפותה. מה עדיפותו של דוד על שאול? ולמה דוד ראוי להחליף את שאול? את השאלה הזו כבר שאלנו בנוסח: "מה בין שאול לדוד?".

קולמוסים רבים נשתברו תוך כדי הניסיונות להסביר את פרשיות הבריאה וההבדלים ביניהן. לטענתנו, יש להבין את הפרשיות הללו מתוך העיקרון, שכל פרשייה המופיעה בתנ"ך יותר מפעם אחת, הרי זאת מכוח מה שמוגדר על ידי הנביא ירמיהו: "הֲלוֹא לֵה דְבָרֵי קָאֵשׁ נֶאֱמַר הָיָה וְכַפְּשִׁי יִפְצֹץ סֶלַע" (כג, כט). מכיוון שמקור הדברים הוא אלוהי, לנו כבני אדם, אין אפשרות לקלוט את כל המסר השמיימי בפעם אחת, ולכן הדיבור האלוהי מתפוצץ ומתפצל לכמה הופעות, מה שמאפשר לנו כבני אנוש לקלוט אותו. (עיינו בירושלמי נדרים פ"ג, ה"ב). התמונה המלאה מתקבלת רק בלימוד של כל ההופעות ביחד, השוואה ביניהן ואיחודן לתמונה שלימה.

במסגרת דיוננו כאן, לא נדון במכלול סיפורי הבריאה המפוזרים במקומות רבים בתנ"ך (משמעות המונח סיפור, מלשון ספר, עמוקה ורחבה מני ים), ונתרכז בשני הסיפורים הראשונים ובהשוואה ביניהם, כדי ללמוד מהם, כאמור, על שני טיפוסים-אדם, שמבטאים שתי דמויות רוחניות שונות, שתיהן מכונות "אדם" ושתיהן מכונות "צדיק", אף על פי שרב ההבדל ביניהן.

סיפור הבריאה הראשון מתחיל בפרק א' ומסתיים בסוף פסוק ג של פרק ב'. סיפור הבריאה השני מתחיל בפרק ב' פסוק ד, ומסתיים בסוף פרק ג'. הסיפור הראשון, שמתחיל ביום אחד, מסתיים בפרשיית השבת - שמשמשת גם כהקדמה ופתיחה לסיפור הבריאה השני. (הדברים יופיעו בהרחבה בקרוב, בע"ה, בספרי החדש 'צפנת שמואל' מלכות דוד). בשבוע הבא נמשיך לברר את הדברים.

בינתיים, נאחל לכל בית ישראל יותר לימוד תורה, עוד שנים מרובות בשמחה ובטוב לבב, תוך הקפדה מדוקדקת על הוראות הממשלה. נאחל לעצמנו הנהגה יותר מאוחדת שתקבל החלטות ענייניות, נטולות שיקולים פוליטיים, ובריאות איתנה לכל אזרחי מדינת ישראל והעולם כולו, מכל הבחינות.

לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל ט' בכסלו תשס"ט	לע"נ הרב ישראל רוזן זצ"ל י"ג בחשוון תשע"ח	לע"נ מרת גיטה (ד' באב) ור' אברהם קליין (י"ח באייר) ז"ל	לע"נ ר' מאיר וגב' שרה ברכפלד ז"ל (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל ט' בכסלו תשס"ט
לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב י' בתמוז תשע"ד	לע"נ הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' י' באייר תשע"א	לע"נ הרב ראובן אברמן זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' ט' בתשרי תשע"ו	לע"נ מרת משה וסרצוג ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' כ' בתשרי תשפ"א	לע"נ מר שמואל ואסתר שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' י"ז בסיוון תשע"ד

לע"נ חנה צדיק ע"ה, נלב"ע י"ט בתשרי תשפ"א
לע"נ מרים שטרן ע"ה, נלב"ע ה' באב תשע"ט
לע"נ מרת טובה גיטל בת שלמה זלמן גרינפלד ז"ל. גיבורה, ניצולת שואה וצדיקה שהעמידה דור ישרים יבורך
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הלכה פסוקה

תקצירים מתוך פסקי דין - רשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל

טענה לפגיעה בזכויות יוצרים בהוצאת ספר

ארץ חמדה גזית פתח תקוה / ניסן תשע"ו / תיק 76044

דיינים:

הרב דניאל מן, הרב עדו רכניץ, הרב אבישי קולין

המקרה בקצרה:

התובעת היא חברה שמוציאה לאור שבועון שיצא עד לאחרונה רק בצרפתית, נתבע 1 צייר דמויות וקומיקס לתובעת, וכעת הוא חתם על חוזה עם הנתבעת 2 שהיא חברה שמוציאה לאור ספרים, שקנתה את הקומיקסים שאותם פרסם הנתבע בחו"ל והוציאה אותם כספרים בעברית. התובעת ביקשה להוציא צו מניעה כנגד הנתבעת 2 משום שלטענתה הוצאת הספר מהווה פגיעה בזכויות היוצרים שלה, ומשום שכעת היא מתכננת להוציא את השבועון בישראל בעברית, התובעת טענה שהיא היתה בקשר עם אדם שעבד עם הנתבעת 2, הנתבעת 2 מסכימה שאמנם עבדה איתו, אלא שמכחישה שהמידע שהעבירה התובעת הגיע אליה. הנתבע 1 טוען שהזכויות על הספר שייכות לו ולא לחברה, בנוסף הוא שינה את הדמות במקצת, ונתן קרדיט לתובעת בשער הספר. לדברי הנתבעת 2 היא הדפיסה 13,000 ספרים ועד עכשו נמכרו 3,000, במידה ויוצא צו מניעה בשלב זה של השנה זה יגרום לה לנזק גדול מעלות המימון, והאחסון.

פסק הדין:

בקשת התובעת להוציא צו מניעה נדחית, הנתבעת רשאית למכור את הספרים שהוציאה, אך אינה רשאית להדפיס עוד ספרים.

נימוקים בקצרה:

א. המקורות בהלכה להוצאת צו מניעה

המקור ההלכתי להוצאת צו מניעה יסודו מסמכות בית הדין להוצאת צו עיקול על נכסי הנתבע החייב ממון לתובע, במקרה שבו יש חשש כי התובע לא יוכל לגבות את חובו מנכסי הנתבע (שו"ע חו"מ עג, י) הפוסקים כתבו שניתן להוציא צו מניעה רק כאשר יש חזקת חיוב על הנתבע, ולא במקום שהתביעה מוטלת בספק (יש"ש ב"ק י, ח וסמ"ע כח, נב), בנוסף יש שאמרו שניתן להוציא צו מניעה גם מחמת טענה של התובע בלי ראייה, ובלבד שהנתבע אינו נמצא לפנינו (ב"ח כח, כב). במקרה שלפנינו החיוב מוטל בספק בין הצדדים, והתובעת לא הביעה חשש להעדר יכולת גביית הממון מהנתבע, לכן אין בסיס הלכתי להוצאת צו מניעה. בהתאם לסדרי הדין של ארץ חמדה, נענים לבקשה לסעד זמני רק במידה ובית הדין משוכנע שבלי סעד זה יגרם נזק למבקש.

ב. שיקולים להוצאת צו מניעה בהלכה

פרופ' שוחטמן (סדרי הדין בבית הדין הרבני כרך ג' עמ' 1257) ציטט מפד"ר שהשאלה אם להוציא צו מניעה נתונה לשיקול דעתו המוחלט של בית הדין. ואין לבית הדין להוציא צו מניעה כנגד מעשה שלא יגרום לנזק. לכן על מנת להוציא צו מניעה יש לקיים שני תנאים מצטברים: 1. אינדיקציות לכך שיש ממש בתביעה. 2. ראייה לכך שללא הוצאת הצו ייגרם נזק למבקש הצו. יש להוסיף תנאי שלישי: את תום ליבו של המתנגד להוצאת הצו, בנוסף מהתכתובת בין הנתבע 1 לבין התובעת עולה כי התובעת הסכימה לפרסום הספר בתנאים מסוימים, ולבנת בית הדין עולה מזה כי לא נגרמים לתובעת נזקים משמעותיים ומיידים מהמשך הפצת הספר. מאידך, הנתבעת 2 הציגה נזקים משמעותיים שייגרמו לה במידה ובית הדין יוציא צו מניעה האוסר על הפצת הספר. בנוסף לגבי שאלת תום הלב, עלתה מחלוקת בין הצדדים האם הנתבעת ידעה על טענת הזכויות של התובעת עוד לפני שהתחילה להדפיס את הספר, בית הדין לא השתכנע כי אכן זו היתה המציאות, ולכן אין סיבה להוציא צו מניעה כנגד הוצאת הספר.

למעבר לפסק הדין

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

לע"נ שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט	לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג	לע"נ גב' לורין הופמן ז"ל	לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה	לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד				

ארץ אגדה

הרב מרדכי הוכמן

הצדיקים שמם קודמם

לאחר כשלון מרד אבשלום, החליטו שבטי ישראל להחזיר את דויד למלוכה, אלא ששבט יהודה הקדים את שאר השבטים בהחזרת דויד. שאר השבטים כעסו על שבט יהודה ונוצרה מחלוקת שבעקבותיה היה מי שקרא למרד בדויד (שמואל ב כ, א): "וְשָׁם נִקְרָא אִישׁ בְּלִיעֵל וְשָׁמוּ שְׁבַע בֶּן בְּכָרִי אִישׁ יְמִינִי וַיִּתְקַע בְּשֵׁפֶר וַיֹּאמֶר אֵין לָנוּ חֵלֶק בְּדָוִד וְלֹא נַחֲלֶה לָנוּ בְּבֶן יִשָּׁי אִישׁ לְאֹהֲלָיו וַיִּשְׂרָאֵל".

מצד אחד הוא נקרא "איש בליעל" אך מצד שני האופן שהכתוב מזכיר את שמו מתאים להזכרת שם אדם צדיק, שכן במדרש מובא כלל, שכאשר הכתוב נוקט בסגנון 'ישמו פלוני' מדובר באדם צדיק, ואילו בסגנון 'פלוני שמו' מדובר באדם רשע. וז"ל המדרש (במדבר רבה נשא פרשה י) בתרגום קל ובתוספת ביאור:

"הרשעים קודמים לשמם: 'נבל שמו' (שמואל א כה, כה), 'גלית שמו' (שמואל א יז, ד), 'שבע בן בכרי שמו' (כך כינה אותו יואב בהמשך הפרשה בשמואל ב ב, כא). אבל הצדיקים שמן קודמם: 'ישמו אלקנה' (שמואל א א, א), 'ישמו ישי' (שמואל א יז, יב), 'ישמו בעז' (רות ב, א), 'ישמו מרדכי' (אסתר ב, ה), 'ישמו מנחם' (שופטים יג, ב), דומין לבוראן 'ישמי ד' (שמות ו, ג). הקשו למי שאמר את הכלל והרי כתוב: 'ולרבקה אח וישמו לבן' (בראשית כד, כט). והרי ידוע שלבן הארמי היה רשע. ותירצו: ר' יצחק אומר אפורדוכסיס, ור' ברכיה אמר מלובן ברשע (ויתבאר לקמן).

הקשו שהרי כתוב "ישמו מיכה" (שופטים יז, א). ומיכה היה רשע שהרי הקים פסל? – ותירצו, לפי שהיה מקבל אורחים נכתב שמו כשם הצדיקים.

הקשו מהאמור בבני שמואל 'זיהי שם בנו הבכור יואל וישם משנהו אביה' (שמואל א ח, ב). ומסופר שהם נטו אחר הבעע ונטלו שוחד? וידוע גם מה שדרשו עליהם חכמים שכשם שהבכור היה רשע כך גם משנהו היה רשע? ותירצו ר' יודן אמר בשם ר' סימון לבסוף עשו תשובה, ולכן נשתנה שמו של יואל בספר דברי הימים (א ו, יג) לשם 'ישני', ללמדנו שנשתנו למעשים טובים".

בענין לבן הביא המדרש את דברי ר' יצחק ור' ברכיה. בספר הערוך (ערך פרדכסות) פירש בדברי ר' יצחק שהמילה 'פרדוכסיס' בלשון היוונית משמעותה 'מופלא', וכוונת הכתוב שעורו של לבן היה לבן באופן מופלא, ושהיה לבקן. ואילו ר"ש ליברמן בספרו 'יוונית ויוונית בארץ ישראל' (עמוד 153) כתב שהגירסה היא 'פרדוכס', ושואופן 'פרדוקסאלי' שמו של אותו אחר רשע היה 'לבן', וגנב את דעת הבריות באמצעות שמו שהיה שם המתאים לאדם צדיק. ומאידך ר' ברכיה ביאר ש'לבן' מתאר דבר שניקוהו מדברים חיצוניים שנדבקו בו והועמד על מהותו העצמית, וכאן הכוונה היא שלבן הארמי היה נקי ממעשים טובים וכל כולו היה רשעות.

מתירוצי האמוראים האלו עולה הבנה נוספת במי שהמילה "שמו" קודמת להזכרת שמו הפרטי. מתחילה הובן שהתניך משתמש בסגנון זה כשמדובר בצדיק. ואילו מעתה צריך להבין שהתניך מציין בכך שיש באותו אדם **דבר מיוחד**. בדרך כלל הסגנון הזה מבהיר שמדובר באדם צדיק ומשום שהצדיקים הם אנשים מיוחדים ואין רבים כמותם. אך פעמים שמדובר ברשע, אלא שיש בו דבר מיוחד כגון ששמו מציין שהוא לבן ביותר, או שהוא רשע ביותר, ואין רבים כאלה.

ואמנם כאמור בדרך כלל הסגנון הזה מתאים לצדיקים, ולכן במיכה תירצו שהיתה בו נקודה טובה שהיה מכניס אורחים. ובענין בני שמואל תירצו שבסופו של דבר עשו תשובה ולכן הזכירו את שמם בסגנון הצדיקים.

המפרשים המאוחרים הסכימו עם הכלל שנאמר בסגנון הזכרת שמות הצדיקים או הרשעים בתניך, ותירצו אף הם תירוצים משלהם להסביר את החריגות מכלל זה. אור החיים הקדוש ביאר שהזכירו את שמו של לבן הארמי בסגנון הצדיקים משום שבאותה שעה שלבן רץ אל המעין הוא עשה מעשה של צדקות. לבן שמע אז מהשכנים שאדם זר בא למעין ומתייחס בידדות ובקרבה אל רבקה אחותו, וחשד שעשה דברים מכוערים לאחותו, ולכן רץ אליו לבן לפגוע בו בקנאתו את קנאת אחותו, ואחר כך כשראה את הצמידים על ידיה הבין שאליעזר לא הטריד את אחותו. והמלב"ם תירץ שהזכירו את שמו של מיכה בסגנון הצדיקים משום שבאותה שעה היה מיכה צדיק ועדין לא הקים את הפסל.

נבל נזכר גם בסגנון הזכרת צדיקים - ומדוע

בפירוש מהרז"ו שם הקשה שבתחילת הפרשה המספרת על נבל כתוב "וְשָׁמוּ שְׁבַע בֶּן בְּכָרִי" (שמואל ב כ, א), והרי זהו סגנון המתאים להזכרת שמות הצדיקים. ותירץ מהרז"ו: "ובהכרח לומר שאצל הרשעים כתוב פעם כך ופעם כך... אך אצל הצדיקים לא כתוב אלא באופן זה שמם קודם להם".

אמנם תרצו עדין טעון ברור, מדוע לקרוא לרשע ואפילו פעם אחת בסגנון הזכרת שם של צדיק. ובכלל יש להקשות, מדוע האמוראים שהביאו מקורות שונים כדי להקשות מהם על הכלל הזה, לא הקשו מכך שהזכירו את השמות של נבל ושל שבע בן בכרי גם בסגנון הזכרת שם צדיק.

ונראה לומר, שהאמוראים הקדימו והקשו מתחילה מהשם לבן משום שהוא הרשע הראשון ששמו נזכר בסגנון הזכרת שם צדיק. והתירוץ שנאמר לגביו מסביר גם מדוע שמו של נבל נזכר מתחילה בסגנון הזכרת שם צדיק. כזכור התבאר שהתניך משתמש בסגנון זה גם כדי להדגיש שקיים משהו מיוחד באותו אדם, וכגון שיש לו שם מיוחד. ודבר זה קיים גם בשם נבל. בתחילת הפרשה נאמר (שמואל א כה, ב-ג): "וְאִישׁ בְּמַעוֹן וּמַעֲשָׂהוּ בְּכַרְמֶל וְהָאִישׁ גָּדוֹל מְאֹד וְלוֹ צֶאֱן שְׁלֶשֶׁת אֲלָפִים וְאַלְף עֵזִים וְיָהִי בְּגֹז אֶת צֶאֱנוּ בְּכַרְמֶל: וְשָׁמוּ הָאִישׁ נָבֶל...". הכתוב מתאר אותו בתור עשיר גדול מאוד אך מדגיש באמצעות אופן הזכרת שמו שיש בו משהו מיוחד. והיינו, מדובר בעשיר גדול שאמור להיות אדם מכובד, אך יש בו משהו מיוחד שהשם שלו בזוי והוא נקרא 'נבל'. והכתוב נקט בסגנון "ושם האיש פלוני" כדי להדגיש את המיוחד שבשמו, ולא כדי לומר שהיה צדיק. ואכן גם אשתו אביגיל הדגישה בהמשך ששמו בזוי: "כִּי כָשְׁמוּ כֵן הוּא נָבֶל שְׁמוֹ וְנָבֶלָה עִמּוֹ". ונמצא שהאמוראים לא הקשו מסגנון הזכרת שמו של נבל, משום שהתירוץ שנאמר ביחס ללבן מתאים כתירוץ גם ביחס לנבל.

שבע בן בכרי נזכר גם בסגנון הזכרת הצדיקים - ומדוע

אמנם עדין קשה מדוע לא הקשו האמוראים עצמם שבתחילת הפרשיה המתייחסת אל שבע בן בכרי הזכירו את שמו בסגנון הזכרת הצדיקים. ונראה ליישב קושי זה בכמה אופנים.

אפשר שלא הקשו ממנו, משום שגם כאן היה משהו מיוחד בשמו. שידוע ש"כל השביעים חביבים" (וראו עוד במדרש תהלים בובר ט, יא), וניתן לצפות מאדם שנקרא 'שבע' שיהיה אדם חביב ונעים, אך הוא היה איש בליעל שקרא למרד. ונמצא שהכתוב נקט לגביו סגנון הזכרת שם שמיוחד לאנשים מיוחדים בגלל שיש משהו מיוחד בשמו, ולא משום שהוא איש צדיק.

ואפשר שהכתוב מזכיר את שמו בסגנון הצדיקים, משום שבאותו אירוע היתה בו גם נקודה טובה (וכפי שתירץ אור החיים בענין סגנון הזכרת השם לבן). שמתחילה הסכים להיקרא ולהזדמן יחד עם כל נכבדי ישראל כדי לקרוא לדויד לשוב ולמלוך על ישראל, וכך משמע מהכתיב "וְשֵׁם נִקְרָא", וכפי שכתב שם רש"י שהוא מלשון "הקדיש קראיו" (צפניה א, ז) שהוא לשון זימון. ומתחילה היתה בו נקודה טובה שהסכים להיות בין הקרואים במשלחת שקראה לדויד. אך כאשר החלה שם מריבה, ואנשי שבט יהודה העליבו את המשלחת של שאר שבטי ישראל, הוא נכשל והחליט להמריד את כלל ישראל כנגד דויד. ומחמת אותה נקודה טובה לא הקשו האמוראים מכך שהזכירו את שמו בסגנון הצדיקים. ויתכן תרוץ נוסף וכדלקמן.

מי הוא שבע בן בכרי

כעבור כמה דורות בימי רחבעם בן שלמה בן דויד מרדו שבטי ישראל במלכות בית דויד, ובראש המרד שהצליח עמד ירבעם בן נְבַט. בתלמוד נאמר שְׁנָבֵט, אביו של ירבעם, מופיע בתנ"ך תחת זהויות נוספות (סנהדרין קא, ב): "הוא נְבַט, הוא מיכה, הוא שבע בן בכרי". על אביה בן ירבעם בן נְבַט נאמר בזוהר (זוהר חדש בלק דף צב, א) שעתיד לצאת ממנו משיח בן אפרים (יוסף), ונמצא שמנְבַט עתיד לצאת בסופו של דבר משיח בן יוסף. ומצאנו שגם מיכה וגם שבע בן בכרי מזוהים עם אפרים. שְׁבַע בן בכרי מזוהה בתחילת הפרשיה בתור "איש מיני", אך מבחינת המרידה שלו בדויד, יואב שרודף אחריו מכנה אותו "איש מהר אפרים" שבע בן בכרי שמו, ומכאן שהמהות העיקרית של שבע בן בכרי היא שהוא "איש מהר אפרים". ובדומה מצאנו גם ביחס למיכה שנאמר: "איש מהר אפרים" ושמו מיכָהו". מיכה שמכונה "איש מהר אפרים" עסק בהכנסת אורחים וכלכלתם שהיא מידה המיוחסת ליוסף הצדיק שזן וכלכל את אחיו. וכן מצאנו בדומה במעשה פילגש בגבעה שמי שהכניס אורחים וכלכל אותם מתואר בתור "וְהָאִישׁ מְהַר אֶפְרַיִם" (שופטים יט, טז). ונראה שהאנשים האלו מזוהים בתנ"ך בתור 'איש מהר אפרים', משום שזו המהות העיקרית שלהם והם מייצגים את משיח בן אפרים שדואג לצד הכלכלי והגשמי של עם ישראל. ומסתבר שגם שְׁבַע בן בכרי שמכונה "איש מהר אפרים" ייצג את הפן של משיח בן יוסף. וכך ניתן להסיק מהעיון בפרשיה וכדלקמן.

ראשון לכל בית יוסף

לאחר כשלון מרד אבשלום היו בעם שתי קבוצות מרכזיות שרצו להחזיר את דויד למלוכה, האחת שניתן לזהותה כקבוצת משיח בן דויד שמייצג את עמל התורה, והשנייה שניתן לזהותה כקבוצת משיח בן יוסף שמייצג את אלו שעוסקים בביסוס הצד הגשמי של עם ישראל. עוד בעת שדויד נרדף על ידי שאול וברח אל הפלישתים, היה לדויד קשר טוב עם חכמי התורה שבשבט יהודה, וכפי שמסופר (שמואל א, כו): "וַיָּבֵא דָוִד אֶל צִקְלָג וַיִּשְׁלַח מֵהַשָּׁלַל לְזִקְנֵי יְהוּדָה לְרַעְיָהוּ לֵאמֹר הִנֵּה לָכֶם בְּרֶכֶת מִשָּׁלַל אֵיבֵי ה'". הכתוב מספר שם שזקנים אלו היו מצויים במקומות שונים בנחלת שבט יהודה. יש לשער שהם לא נצרכו לשלל הזה לצרכיהם האישיים אלא להחזקת בתי המדרש שלהם. הם היו מיוחדים עם דויד שהיה בעצמו מתופשי התורה, ולאחר מרד אבשלום כשדויד רצה לחזור ולמלוך בירושלים, הוא פנה אליהם וביקש שהם יהיו הראשונים שיפעלו להחזרתו לירושלים (שמואל ב, יט, יב-יג): "וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד שָׁלַח אֶל צְדוֹק וְאֶל אֲבִיתָר הַכֹּהֲנִים לֵאמֹר דַּבְּרוּ אֶל זִקְנֵי יְהוּדָה לֵאמֹר לְמָה תִּהְיוּ אֲחֲרָיִם לְהָשִׁיב אֶת הַמֶּלֶךְ אֶל בֵּיתוֹ וְדַבֵּר כֹּל יִשְׂרָאֵל בְּאֵל הַמֶּלֶךְ אֶל בֵּיתוֹ: אַחֵי אַתֶּם עֲצִמֵי וּבְשָׂרֵי אַתֶּם וְלָמָּה תִּהְיוּ אֲחֲרָיִם לְהָשִׁיב אֶת הַמֶּלֶךְ: ". ואכן זקני יהודה (תופשי התורה) עוררו את כל אנשי שבט יהודה, ושבט יהודה היו הראשונים שבאו לדויד להחזירו למלוכה. התחושה שהיתה אז בעם היתה ששבט יהודה הם שלוחים של הצד התורני שבעם ישראל, ונציגי הצד התורני (משיח בן דויד) הם שהחזירו ראשונים את דויד.

דבר זה מתברר מיד בסמוך כאשר שמעי בן גרא בא לדויד ומבקש ממנו שימחל לו על שביזה אותו וקילל אותו בעת שברח מאבשלום, ואומר שמעי (שמואל ב, יט, כא): "כִּי יָדַע עֲבָדְךָ כִּי אֲנִי חֲטָאתִי וְהִנֵּה בָאתִי הַיּוֹם רֵאשׁוֹן לְכָל בֵּית יוֹסֵף לְרַדֵּת לְקַרְאֵת אֲדָנִי הַמֶּלֶךְ: ". שמעי בן גרא היה משבט בנימין, אך הוא מייצג כאן את המחנה השני של שאר ישראל, אלו שאינם תופשי התורה אלא עוסקים בביסוס הצד הגשמי של עם ישראל (משיח בן יוסף), ולכן הוא אומר שהוא "ראשון לכל בית יוסף". והיינו שהוא מייצג את הצד השני שבעם, הצד של משיח בן יוסף.

ולכן מיד בסמוך, כאשר שאר השבטים כעסו על שבט יהודה שהחזירו את דויד בלא להמתין להם, התעוררה מחלוקת בין שני הצדדים האלו, בין הצד של 'זקני יהודה' ושבט יהודה (הצד של תופשי התורה) לבין הצד של משיח בן יוסף (שאר השבטים). כך זיהו זאת בעם, וכך זיהה זאת גם יואב ולכן הוא מכנה את מנהיג המרד שבע בן בכרי - "איש מהר אפרים".

וכיוון שבמשיח בן אפרים יש נקודה טובה, שהוא זן ומכלכל את ישראל ופועל לביסוס הצד הגשמי שלהם, וכיוון ששבע בן בכרי מייצג אותו, לפיכך הזכירו אותו בתחילת הפרשיה בסגנון שבו מזכירים את הצדיקים. ונמצא שהסיבה שמחמתה הזכירו את מיכה בסגנון הצדיקים היא אותה סיבה שמחמתה הזכירו את שבע בן בכרי בסגנון הצדיקים. ומפני שכאמור "הוא נְבַט, הוא מיכה, הוא שבע בן בכרי". וממנו יוצא משיח בן אפרים שעוסק בביסוס הצד הגשמי של עם ישראל ובעשיית גמילות חסדים.

שו"ת במראה הבזק

(מתוך מהדורה מיוחדת לזמן מגפת הקורונה)

Teaneck, NJ

טינק, ניו ג'רזי
תש"ף

קריאת התורה בעידן הקורונה

שאלה

ישנה קבוצה גדולה של בית הכנסת שבו אנו מתפללים באופן קבוע [עד עידן הקורונה] שאינם חוזרים בשלב הזה להתפלל בתוך בית הכנסת כי לעניות דעתנו:

- בית הכנסת לא הוכן ולא עבר חיטוי כראוי [השטיח לא עבר ניקוי וכן שאר המקומות – כגון בית המדרש וכו'].
- חלק המתפללים בו אינם שומרים על מגוון הוראות של ניקיון ומסכות.

המניין שלנו כבר מתקיים ברחבה בתוך "חורשה קטנה" מאז שהתירו להתפלל עד 19 איש בשמירת ריחוק ולבישת מסכות וכו'. המניין ב"ה מתקיים כל בוקר וערב (מנחה וערבית). יש לנו ספר תורה שבו אנו קוראים בשבת, ימי שני וחמישי.

כדי לשמור על ריחוק, בעל הקורא הוא היחידי שנוגע בספר אך ורק עם כפפות. הוא מברך תחילה "אשר בחר בנו", קורא את כל הפרשה ברצף ללא הפסקה, מברך את הברכה האחרונה "אשר נתן לנו את תורת אמת". לאחר מכן מברך "אשר בחר בנביאים טובים..." קורא את ההפטרה מתנ"ך שלם, מברך את ברכות ההפטרה האחרונות ואומר חצי קדיש [לכאורה כפסיקת הרב צ. רימון שליט"א].

חלק מהמתפללים טוענים שלכאורה שלא כהוגן אנו עושים שלא מעלים גברא לקריאה ומבטלים ע"י כך את תקנת חכמים שבשבת שמעלים שבעה קרואים.

- האם עלינו להפסיק את הקריאה באמצע ולאפשר 7 עולים (בימי חול 3 עולים)?
- הרמ"א [או"ח סימן קל"ט ס"ג שמצטט את המהרי"ל ומשנה ברורה שם] חולק על בית יוסף ופוסק שסומא עולה לתורה. לכן העולה לתורה, אע"פ שמתרחק מהספר בזמן הקריאה ואינו מסוגל לזהות את פרטי האותיות והמילים, אינו גרוע מאשר סומא.

במידה והרב יפסוק שאכן כדאי להעלות אנשים לקריאת התורה, האם קיימת אפשרות שהעולה יתקרב לבימה, יישאר בריחוק של כ-2 מטרים, יעשה את בעל הקורא שליח אישי שלו ואז בעל הקורא שוב יברך את ברכות התורה בתור שליח?

תשובה

קריאת התורה:

כפי שציננת נכונה, למרות שלכתחילה העולה לתורה צריך לקרוא מספר התורה ביחד עם הבעל קורא, מנהגנו הוא שאנו מעלים לתורה גם אנשים שאינם יודעים או יכולים לקרוא (שו"ע או"ח קלט, ג, ומשנה ברורה שם ס"ק יג). לכן, נציע את סדר העדיפות הבא לקריאת התורה בעידן הקורונה, בו נדרש לשמור על מרחק בין בני אדם על מנת למנוע את התפשטות הנגיף.

- התקנת מחיצה שקופה בין העולה לבעל הקורא, אשר תאפשר לעולה לקרוא ביחד עם בעל הקורא מספר התורה.
 - העולה יעמוד במרחק שתי מטר מבעל הקורא. אם יוכל עדיין לקרוא מספר התורה, מה טוב, אך אם לא, עדיין רשאי לעלות תוך הסתמכות על הדעות שאינו צריך לקרוא בעצמו.
 - בעל הקורא יעלה את כל העליות.
- גם באפשרות זו צריך להעלות שלושה קרואים ביום חול ובשבת לפחות שבעה קרואים, עם ברכות בכל עלייה, ואין לקרוא את כל הפרשה ברצף.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב יעקב אריאל
הרב פרופ' אברהם שטינברג
הרב פרופ' דרור פיקסלר
הרב פרופ' נתן קלר

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה של:

טל שאול בן יפה
ישי בן תמר
מאירה בת אסתר

ניר רפאל בן רחל ברכה
ישראל עמיחי בן לאה
רבקה רינה בת גרונה נתנה
ויקי ויקטוריה בת דייזי
בתוך שאר חולי עם ישראל

ישראל בן רבקה
משה בן שרה הכהן
אורית בת שרה